

סימן ט

בענין הספר קול התור לרבינו הגר"א

כפי שהבאנו בפרק ח העלה על הכתב הגאון רבי הלל ריבלין, תלמיד הגר"א, את מה ששמע מפי הגר"א בענין בנין ארץ ישראל וירושלים, וכפי שהבאנו שם, היה הכתב יד של הספר שנים רבות בירושלים, והיה ידוע בין גדולי ירושלים שהשתמשו והגו בו רבות, עד שיצא לאור תמצית ממנו בספר הנקרא קול התור. וע"כ נביא כאן מדברי כמה מגדולי ירושלים, צאצאי תלמידי הגר"א, שמדבריהם אנו למדים על המסורת שהיתה להם בענין הספר קול התור.

א. הגאון רבי חיים שרגא פייביל פראנק זצ"ל (חבר בית הדין לכל מקהלות האשכנזים בירושלים מיסודו של הג"ר שמואל סלנט, ורב שכונת "ימין משה" ירושלים, מחבר "תולדות זאב" שבת ח' חלקים). כתב במבוא לקול התור: לכו חזו מפעלות הספר הקדוש "קול התור" מאדוני זקן זקני הגאון המקובל מוהר"ר הלל בהגאון הצדיק רבי בנימן ריבלעס משקלוב זצ"ל, המאיר באספקלריא המאירה דרכי הגאולה ומעייני הישועה שנתגלו בעולם ע"י רבו הרב הדומה למלאך ה' צבאות, רבינו הגר"א זצ"ל.

ולנו צאצאי וניני המשפחה נמסר לנו איש מפי איש כי זקננו הגאון המקובל רבי הלל זי"ע, זכה לעמוד ימים רבים לפני רבו הגר"א זצוק"ל, וקיבל ממנו סודות נעלמים בדבר ישובה של ארץ ישראל וכו', ועקרי הדברים ששמע מפי הגר"א זצ"ל העלה רבי הלל על ספר "קול התור" ...לכן אפריון נמטי להו למיסדי ה"וועד להפצת קול התור" אשר שמו על לבם ערכו הרב של ספר זה, ונתעוררו להפיץ אורו בכל בית ישראל, למען ידעו הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשון בעקבות משיחא וכו'. עכ"ל.

ב. הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל (ראש המלמדים בעץ חיים) מצאצאי תלמידי הגר"א שעלו לארץ ישראל כתב בספרו "דברי ישעיהו" (יצא לאור ע"י חתנו הגאון ר' אליהו זלוטניק זצ"ל חבר בד"ץ העדה החרדית. נלב"ע ח' אדר תשל"ה. ח"ב בחלק רשומות וזכרונות עמוד ב): "בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים ומבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם, הגר"א, לקיבוץ גליות וישוב

ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם, ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם. ענין האתחלתא, שרבנו הגר"א מדבר הרבה ע"ז בחבוריו הקדושים הקבלה (אולי צ"ל בקבלה) ותורה רבה היא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים... ואפריון נמטי לידידנו, מצאצאי תלמידי הגר"א, הרב ר' שלמה זלמן רבלין, העוסק זה כמה שנים לבאר פרקי "קול התור" של אב זקנו הגאון ר' הלל משקלוב ז"ל, וביאורים על פזמוני אביו הגדול ר' יוסף רבלין ז"ל, ומביא הרבה מראי מקומות מספרי הגר"א על עקבתא דמשיחא, קבוץ גלויות ומצות ישוב ארץ ישראל, אשר יפיץ אור גדול וקדוש לכל בית ישראל בעזה"ת...

זה מאה וארבעים שנה מיום שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת תקס"ט, השיירה הראשונה בשבעים נפש משקלוב, יבנה דרייסין, הגיעה לצפת ביום ח' אלול תקס"ט. מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם, ומכ"ש את רוחם הסוערת "בסערת אליהו" רבנו הגר"א, לשם קירוב הגאולה ע"י קץ המגולה. כי ראו ברוח קדשם, כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחננו. ראשי העוסקים והמדריכים בכל הנסיעה הזאת, היו גאוני עולם מוסדי ארץ תלמידי הגר"א...

ג. הג"ר אליהו ראם ראב"ד וראש השוחטים בירושלים⁹⁶ הסכים להוצאה ולכלל המפעל של מוציאי הספר "קול התור" במכתב הערכה לספר "מדרש שלמה". מתוך מכתבו: "הובא לפני הספר מדרש שלמה, שחבר ידידי היקר והנכבד רב פעלים הרב מו"ה זלמן ריבלין הי"ו. לא הספקתי לעבור על כל הספר, וראיתי בו דברים יקרים ונשגבים על מצות ישוב ארץ ישראל, קבוץ גלויות ובנין הארץ. מיוסדים על הרעיונות הקדושים של רבנו הגר"א זצ"ל, שמטרתם היא לקרוב הגאולה השלמה עם ביאת משיח צדקנו בב"א". (בהוצאת "דורש לציון" הוא בעמוד ד).

ד. הג"ר מרדכי יהודה ליב זק"ש (רב דזכרון משה והסביבה, ובעמח"ס "מילי דמרדכי" ב' חלקים) בספר דורש לציון (עמ' ח) כתב להרב שלמה זלמן רבלין המלבה"ד קול התור: "הנני

⁹⁶ הגרא"מ שך זצ"ל אמר: "חושבים שפלוני יודע ללמוד ושאלמוני יודע ללמוד, אבל כשמדברים בלימוד עם רבי אלי' ראם רואים שהוא יודע ללמוד". מרן הרב שך עמ' 437.

חושב שלאחר הסתלקותו של הרב יצחק הירש ריבלין⁹⁷, הנה מע"כ יבדלח"ט הנהו הידען והמומחה המיוחד בדורנו ברעיונות הנשגבים של הגר"א ותלמידיו לקיבוץ גליות ולדרכי אתחלתא דגאולה וכן בתולדות הישוב הישן בארץ. מוקירו ומכבדו כערכו הרם. מרדכי יהודה ליב זק"ש".

ה. הגאון רבי אברהם ברדקי זצ"ל העיד, שאצל אבותיו וזקניו "קול התור" היה כאורים ותומים בכל עניני א"י.

ו. הגרש"ז אויערבך זצ"ל: "היה מוסכם על כל גדולי ירושלים בדורות שעברו, שספר "קול התור" הוא מהגר"א, ולא עלה על דעת אף אחד לפקפק בזה". (מפי עדים נאמנים ששמעו מפיו).

ז. הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "מעולם לא שמענו ערעור ופקפוק על ספר "קול התור". (כנ"ל).

ח. הגר"ר אברהם ראם (היה מלמד ידוע בירושלים. בן אחיו של הגר"ר אליהו ראם ראב"ד ירושלים. שניהם נינים של רבי אברהם אחי הגר"א) העיד שקיבל מאבותיו את המסורת על הספר קול התור מפי הגר"א.⁹⁸

⁹⁷ הוא הגאון רבי יצחק צבי ריבלין זצ"ל רבה הראשון של שכונת זכרון משה, שהגר"ר אליהו ראם כתב עליו: הגאון ר' יצחק צבי ריבלין ז"ל שהיה רב בזכרון משה, היה כידוע בקי בשני התלמודים ובמדרשים ובחבורי רבנו הגר"א ורעיונותיו על קבוץ גלויות וישוב אה"ק. מתוך בקיאותו הרבה הזאת, ידע ר' יצחק צבי לסתור ולשים לאל את כל דבריהם של כל אלה שהתנגדו לישוב ארץ ישראל, ובמלים חריפות היה אומר שכל המתנגד לישוב אר"י נחשב לחוטא בחטא המרגלים.

⁹⁸ כדבריהם כתבו גם הוועד להוצאת קול התור (שבין חבריו הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, כמו שכתב המו"ל של ספר קול התור במהדורה שי"ל בשנת תשנ"ד, הרב יוסף ריבלין: "הקדמה מתוך המהדורה של ספר קול התור שיצאה בבני-ברק בשנת תשכ"ט, ע"י ר' חיים פרידלנדר והוועד להפצת "קול התור". וכפי שסיפר לי, הוא היה עד ראיה לזה, שעסק עם הוועד הנ"ל בזה): "סוף דבר, כל מי שהאמת נר לרגליו, לא ימצא בספר הזה דבר שיספק עליו אמיתתו והיותו כולו מתורתו של רבינו הגר"א".

וכך אמר הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ל"ר שלמה זלמן ריבלין מעולם לא שיקר. הוא לא היה מסוגל לשקר". (מפי עד שמיעה שהיה נוכח בשעה שאמר הגרש"ז דברים אלו).

א. היסודות המבוארים שם מקבילים לדבריו של הגר"א המפוזרים בספריו. [חלק מהדברים הבאנו בקונטרס בפרק ד. ובמהדורת הספר קול התור שיצאה בשנת תשנ"ד, הביא המהדיר (הרב יוסף ריבלין) מקורות משאר ספרי הגר"א ליסודות של הספר קול התור].

ב. פזמוני ר' יושע ריבלין מיוסדים על כל מילה מהספר קול התור. מכך מוכח שלפני ר' יוסף ריבלין היה את הספר. והנה הפזמונים הנ"ל נכתבו כבר בשנת תרט"ו בזמן שכל בני תלמידי הגר"א היו בחיים ואף אחד לא פצה פה להכחיש את הספר. עובדה זו מעידה על אמיתותו של הספר, שכן אם לא היה כזה ספר מהגר"א לא היה אדם יכול לבא, תקופה קצרה לאחר פטירת הגר"א, ולהוציא ספר עפ"י הגר"א בלא שימחו בו בני תלמידי הגר"א ויאמרו שלא היו דברים מעולם. [דוגמא לדבר, אילו יוציא אדם בדורנו ספר עפ"י פסקים של בעל חזו"א זצ"ל שלא היו ולא נבראו, וודאי שלא יעבור הדבר בשתיקה].

ג. עליית תלמידי הגר"א מהווה הוכחה שמאחוריה עומדת שליחות שהוטלה עליהם ע"י הגר"א כפי שמבואר בספר קול התור, שלולא כך אין כל הסבר מדוע הגיעו כולם לידי החלטה לעלות לארץ השוממה ולנסות בדרכים בלתי הגיוניות עפ"י דרך הטבע, להפריח את שממותיה, לאחר קרוב לאלפיים שנה שלא נעשה דבר כזה. וכמו שהארכנו בזה בפרק ח ('עליית תלמידי הגר"א').

ד. מתוכן הספר ניכר שהוא נתחבר ע"י אדם בשיעור קומה של הגר"א. משום שאף אדם אינו יכול לעשות עבודה כזאת גאונית, שגנוז בה עומק עד אין סוף, והכל מתאים בכל הצדדים וצידי צדדים ודקי דקויות לכל מקורות התורה בנגלה ובנסתר, יצירה בדרגה כזו שרק הגר"א יכל לעשות, ע"י שראה את אור התורה מסוף העולם ועד סופו, ומסר תורה זו לתלמידו הגדול בענקים רבי הלל משקלוב מראשי רבני ומנהיגי ירושלים בשנים תקע"ב – תקצ"ח. [שכשהספידו הגאון רבי נתן נטע בן רבי מנחם מנדל משקלוב, אמר עליו: "גדולי ישראל אמרו עליו, מהלל עד הלל לא קם כהלל, ואין גומרין עליו את ההלל". ועוד אמר "שרבי הלל היה עוזר להגר"א בכתיבת חידושיו בלילה, והוא זכה לראות "קרבן אור" בפניו, ונתברר לו שבאותה שעה הגר"א זכה לגילוי אליהו". ומסופר, שפעם ר' הלל ביקש מאד מהגר"א שישתדל שיהיה גם לו גילוי אליהו, והשיבו הגר"א: כי לפי שורש נשמתו יוכל להשיג זאת רק בירושלים. וסיפרו, שפעם היה לו גילוי אליהו גם בערב ראש חודש בירושלים, אשר כפי שציינו המקובלים, זו היא דרגא גבוהה מאד, מפני שערב ר"ח הוא יום דין. ע"כ. (חזון ציון, 101)].

ה. ומלבד הגדלות של הספר, עוד יש בתוכן הספר תחזיות שנראים כנבואה ממש, שאנו רואים בעינינו שנתקיימו לפרטי פרטים ובדיוק לפי התאריך שהוא יעד, וע"כ המסקנא המתבקשת היא שאף אם הספר אינו מהגר"א הרי הוא נתחבר ע"י אדם בעל שיעור קומה כהגר"א. ועל דרך שכתב הרמב"ן לגבי שירת האזינו "ואלו היתה השירה הזאת מכתב אחד מן החוזים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית, כן היה ראוי להאמין בה, מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד. ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי האלהים, מפי נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו, עליו השלום". ואף אנו נאמר, אילו אדם אחר כתב את הספר ראוי להאמין בו, וק"ו אחר שנתאמת שהספר הוא מהגר"א.

וכך אמר אחד מגדולי ראשי הישיבות שבדורנו, שאם לא הגר"א חיבר את הספר, א"כ היה גר"א שני. ו. ישנה עדות כמסיח לפי תומו מפי אנשים רבים מבני ירושלים שאומרים בעת צרה או מחלה ר"ל 'עוד יוסף חי', והם עצמם אינם יודעים את פי' הדברים, אמנם תפילה זו היא שיריים מתפילת אבותיהם שמובאת בספר קול התור בפ"א "עוד יוסף חי.. מצוה וחובה רבה עלינו להתפלל הרבה בעד חייו והצלחתו של משיח בן יוסף..". ושם בפ"ה: "תפילת עוד יוסף חי: אבינו שבשמים, רחם נא על שארית

וכבר מתקופת תלמידי הגר"א ישנן עדויות שהספר היה בשימוש בין גדולי ירושלים ונביא כאן כמה מקורות לכך:

א. בספר המגיד דורש לציון עמ' 64 מביא קטע מכתבי ר' משה ריבלין (נפטר בירושלים בשנת תר"ז) "ומר אבי בכתבי קול התור הגאון ר' הלל משקלוב תלמיד הגר"א אומר וכו'". ובח"ב עמ' 113 "גם אבי נ"י בכתבי קול התור מדבר בענין זה...".

גם בניו ונכדיו השתמשו בדברי הספר קול התור בדרשותיהם, ונינו ר' יוסף ריבלין מצטט בדרשתו בר"ה שנת תש"ך קטע מספר קול התור. נדפסה במדרש שלמה עמ' 7. וכן פזמוניו.

ב. מדרש שלמה עמ' ט בשם הגאון ר' צבי הירש כהנא שפירא זצוק"ל, מגדולי המקובלים בירושלים, בנאמו בכינוס אזכרה ביום כ"ז אלול שנת תרפ"א "זכות גדולה היא ללמוד וללמד את תורת האתחלתא על פי רבינו הגר"א ותלמידיו מיסדי הישוב, המרוכזת בכתבי קול התור להגאון ר' הלל משקלוב תלמיד הגר"א".

ג. מוסד היסוד עמ' 291: "בתקופה הישנה היו קיימים שיעורים קבועים בישיבת המקובלים בירושלים, בהם למדו את תורת האתחלתא דגאולה עפ"י הגר"א ותלמידיו ומצוות ישוב ארץ ישראל, וענין "קץ המגולה" לשם קירוב הגאולה עפ"י חז"ל. בין מגידי השיעורים האלה היו הרבנים ר' ישעיה ברדקי, ר' יעקב ליב לעזי, ר' משה נחמיה כהנוב, ר' אברהם אייזינשטיין ועוד".

ד. בספר מגילת יוסף עמ' 26 מובא תמצית מהנאומים ב"עצרת הזכרון" ביום כ"ז אלול תרפ"א כה שנה לפטירתו של ר' יוסף ריבלין. "הראב"ד וישנצקי הקריא מה שרשם מפי הג"ר ארי' לייב ד"ץ באסיפת הועד הכללי: כל הבא לכתוב או לדבר משהו על תולדות הישוב הישן חייב להיות וכו' למדן בפרקי קול התור של תלמיד הגר"א".

יוסף עמך, אב הרחמן גואל ישראל וירושלים, מצמיח קרן ישועה, הושיעה נא והצליחה נא - ציר אמונים משיחא דאתחלתא משיח בן יוסף, נושא חליינו וסובל מכאובינו במלחמתו נגד צורר ישראל ארמילוס הרשע... עוד יוסף חי, יוסף עוד חי, חי יוסף עוד, בן דוד חי וקיים...".

לאחר כל ההוכחות יש להדגיש שיסודות הספר כתובים בשאר ספרי הגר"א, וע"כ אין נ"מ למעשה באמיתותו של הספר משום שאי"צ להסתמך על הספר ואת כל הדברים יש ללמוד משאר ספרי הגר"א, וכמו שהארכנו בזה בספרנו. ומלבד זאת הדברים מתבארים גם בדברי חז"ל ורבנותינו הראשונים והאחרונים, וכמו שנתבאר.

שושלת הרבנים לבית משפחת ריבלין – מיסדי הישוב בארץ בשליחות הגר"א בכדי להבין את הרקע של האישים שמדובר עליהם בהקשר להוצאת הספר "קול התור", וכן הובא מדבריהם כמה פעמים בספרנו, ע"כ נביא כאן את סדר הדורות של הרבנים לבית משפחת ריבלין:

א. רבי בנימן רבלין תלמיד הגר"א.

הוא היה בן דוד שני של הגר"א. וכפי שהביא בספר חזון ציון עמוד 12, שאבי זקנו של הגר"א הוא רבי אליהו חסיד, ולו שני בנים, האחד ר' יששכר בער, והאחד ר' צבי הירש. ולשניהם בנים בשם ר' שלמה זלמן. ר' שלמה זלמן ב"ר יששכר בער – הוא אבי הגר"א. ור' שלמה זלמן ב"ר צבי – הוא אבי ר' בנימן רבלין.

רבי בנימן רבלין חיבר ספר "גביעי גביע הכסף". והוזכר ע"י בני הגר"א בהקדמה לשו"ע (בד"ה "וגם אלה") "הרב המופלג בתורה ובעבודה, הנגיד המפורסם לשבת. איש חי רב פעלים, פרי קדש הילולים, כבוד מר בנימין נר"ו מק"ק שקלאוו. עלה למרום שבתו לק"ק ווילנא, לעשות נחת רוח ליוצרו, ותדד שנתו מעיניו, וזכה לשמוע מפיו הקדוש והטהור בלימודים, ואור תורתו ויראתו נגה עליו מאז בדרכו והנהגתו. וגם על ידו נבנתה עיר התהלה ק"ק שקלאוו על תלה, קיימו וקבלו עליהם הרבה מהנהגותיו בדרכי הלימוד, ונתיבות המצות כתיקונן".

ובמעשה רב סימן ק"ס הובא ממנו דבר הלכה בשם הגר"א.

רבי בנימין נולד בשנת תפ"ח, ונלב"ע בשנת תקע"ב בחודש אב או אלול.

(ר' בנימן הוא הנושא בספר "חזון ציון" בפרקים א – ו).

ב. בנו של ר' בנימן – ה"ה ר' הלל ריבלין משקלוב הוא תלמיד הגר"א, אשר נולד ביום ב' דראש השנה תקי"ח בעיר שקלוב, לאביו רבי בנימן, ולאמו מרת רויזא רחל, ויצאה נשמתו בטרה בירושלים עיה"ק כשהוא בן שמונים שנה, ונקבר על יד קבר זכריה הנביא. ועל מצבתו חרות לאמר: "הרב המאור הגדול, החכם השלם, המופלא בתורה ויראה, כבוד מו"ה הלל בהרב ר' בנימן משקלוב, יצאה נשמתו ביום ש"ק ט' סיון ה'תקצ"ח ליצירה". כתב את ספר "קול התור" בשנת תק"מ, ממה שלמד מהגר"א את דרכי הגאולה ("קול התור" בגימטריא: "הלל בן בנימין ורויזא רחל").

והוא היה שליחו הגדול ביותר של הגר"א להנהיג את הקהילה בירושלים מח' אלול שנת תקס"ט שהגיעו לארץ ישראל והתישבו בצפת, ואחר כך משנת תקע"ב שחלקם עברו לירושלים בראש ר' הלל – עד ליום פטירתו בט' סיון תקצ"ח, והנהיגם יחד עם ר' מנחם מנדל משקלוב, ובסיוע רבי נתן נטע בן רבי מנחם מנדל, ובסיוע בנו רבי אליהו "בעל לשון הקדש" בן רבי הלל.

לרבי הלל היו ארבעה בנים: א. רבי משה מגיד – שעליו ידובר באות הבאה.

ב. רבי אביגדור - אב"ד קרייצבורג (לטביה). נלב"ע י"ב כסלו.

ג. רבי שלמה זלמן – מח"ס דברי שלמה על הש"ס, שהוא היה שותף בעריכת הספר "קול התור". נלב"ע י"ד סיון תרכ"ז, בהיותו בן שמונים ואחת.

ד. רבי אליהו בעל לשון הקדש - (נכתב עליו "חזון ציון" פרק לא. נלב"ע י" שבט תרכ"ד). הוא נקרא "בעל לשון הקדש" משום שעורר מאד "לדבר דוקא בלשון הקדש". וכמו שאמרו אביו רבי הלל, ור' מנחם מנדל משקלוב: שהדיבור בלשון הקדש מיקל את יסורי ארץ ישראל, ומזרז את הגאולה⁹⁹.

(רבי הלל ריבלין הוא הנושא בספר "חזון ציון" בפרקים ח' – כ"ב)

ה. בנו של ר' הלל - הוא רבי משה מגיד משקלוב, שהנהיג את ירושלים מבואו אליה בטבת תר"א – עד פטירתו בכ"ח אלול תר"ז.

בספר חזו"צ הובא: עדות נאמנה בידינו שרבי הלל רבלין משקלוב הביא את בנו רבי משה רבלין משקלוב בבחרותו לפני הגר"א, כדי שישמע איך שהוא דורש, והגר"א שיבח את ר'

⁹⁹ ועיין ספרי פרשת עקב עה"פ ולמדתם וז"ל: מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו לשון הקדש ומלמדו תורה וכו'. ובירושלמי סוכה סוף פ"ג, [קטן ה] יודע לדבר, אביו מלמדו לשון תורה [היינו לשון הקדש. קה"ע]. ובצפניה ג, ט: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה. [ר"ל, שידברו לשון הקדש, מצודת דוד]. ועיין זוהר ח"א דף עד: ממלל בלשון הקדש, בגין כך כתיב ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. ושם עה. ואינון הוו ממלל בלשון הקדש והוו מצליחין. ושם עה: בגין דכלהון ממלל בלשון הקדש, ההוא לישנא עביד לון סיועא. וע"ע ברמח"ל (ספר קיצור הכוונות לרמח"ל, עמוד רעג, מאמר "גדולת לשון הקדש") על דברי הזוה"ק הנ"ל.

ובספרי (האזינו, פיסקא שלג) וכן היה רבי מאיר אומר כל הדר בארץ ישראל וקורא קרית שמע שחרית וערבית ומדבר בלשון הקדש הרי הוא בן העולם הבא.

ובספר "מוסד היסוד" עמ' 289 הביא, שר' אליהו לנדא נכד הגר"א סיפר בדרשותיו, שהגר"א היה אומר לתלמידיו, בחו"ל "לא כדאי" לדבר בלה"ק ברחוב, ובבית המדרש "מצוה" לדבר בלה"ק, ובארץ ישראל "חובה" לדבר בלשון הקדש גם ברחוב אפילו בעיר שרובה גויים.

משה, ואמר לו: דע שבכח הזה שה' נתן לך, אתה צריך להיות דורש לציון, כלומר שתדרוש ברבים ותעורר אותם ליישב את ציון. וגם אמר לו כי "משה בן הלל בן בנימן" הוא בגימטריא "דורש ציון". והגר"א עצמו הלך לבית הכנסת לשמוע את דרשתו, כדי להכתיר אותו להיות דרשן ברבים בענין ציון. ובמשך חייו רבי משה דיבר עם מליון איש שיעלו לארץ ישראל. [והרד"ל בקהלת רבה (ו, ג סק"ד), מביא ממנו פירוש, וז"ל, שמעתי מהרב המנוח מהו"ר משה מ"מ דשקלאב ז"ל "דורש לציון תובב"א"].

רבי משה מגיד משקלוב נטמן בהר הזיתים בסמוך לציון האור החיים והפרי חדש. [רבי משה מגיד הוא הנושא בספר "חזון ציון" בפרקים כג – ל. וכן הוזכרו תולדותיו בקיצור, בספר "אנציקלופדיה לתולדות חכמי ארץ ישראל" ח"ב עמוד שמב].

ד. בנו של ר' משה - הוא רבי אברהם בנימן רבלין, שמילא את מקום אביו בהנהגת הקהילה, עם אחיו רבי אליהו יהושע, ועם אחי אביו "רבי אליהו בעל לשון הקדש".

ה. בנו של ר' אברהם בנימן - הוא רבי יוסף רבלין, המכונה ר' יושע (או יאשע) רבלין, מחבר הפזמונים המיוסדים על קול התור, ונקראים "קול ישועה בסערת אליהו".

הגר"ר אליהו ראם זצ"ל כתב עליו בהסכמתו לספר מדרש שלמה (שהוציא בנו של ר' יוסף, הרש"ז, ע"י להלן עליו. במהדורת "דורש לציון" עמוד ד): "בספר הדרשות "מדרש שלמה" הנ"ל רואים אנו שבהרבה דרשות הסתמך המחבר על דרשות אביו הסופר והעסקן הגדול הרה"ג המפורסם ר' יוזעף ריבלין זצ"ל, המכונה רבי יושע מנהל ועד הכללי וראש בוני השכונות כנודע. כאן אציין שהכרתי אותו, את ר' יוסף זצ"ל במשך כמה שנים, התפללתי בבית הכנסת שבשכונת אבן ישראל והרבה פעמים שמעתי ממנו דרשות אחרי כל נדרי בליל יום הכפורים. דברים מלאים רגשי קודש והתעוררות מרובה לתשובה ולישוב אר"י עד כדי כך שהוא בעצמו פרץ בבכי גדול ועורר את הקהל לבכי והתרגשות עצומה.

למרות שהיה ר' יוסף ז"ל עמוס עבודה רבה וקשה תמיד בהנהגת כל עניני הצבור והישוב ובבנין ירושלים וביטול גזירות וכו' שהוא היה כידוע רוח החיה ועמוד התוך בכל הענינים האלה, היה שומר בהקפדה את קביעות השעורים בתורה שהיה מגיד בכל יום. ובכל הדרשות וההדרנים שהיה דורש תמיד היה מקשר את כל ענין למצות ישוב אר"י ולבנין ירושלים ועליו נוכל לומר כי נעשה שותף עם הקב"ה הנקרא בונה ירושלים. גם הדרת פניו האצילה שמשה

להשפעה רבה בעיני כל ובעיני שרי הממשלה והקונסולים, בהשתדלותו תמיד לטובת היהודים כנודע".

זקני ירושלים היו מספרים בהתפעלות גדולה שפעם בליל יום כיפור רבי יוסף ראה את אב זקנו, רבי הלל משקלוב, שאמר לו כי בפסוק "ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם" (ישעיה נח) נרמז שמך בארבעה דורות, והוא חשב ומצא כי המלים "מוסדי דור ודור תקומם", בגימטריא "יוסף בן אברהם בנימין בן משה בן הלל" (1132), (מובא במוסד היסוד עמוד 189). רבי יוסף נלב"ע כ"ז אלול תרנ"ו.

***

ה, ב. בן נוסף של ר' אברהם בנימן – הוא רבי זלמן חיים ריבלין מנהל ת"ת עץ חיים, שג"כ שמר ומסר את הכתב יד של "קול התור". [רבי זלמן חיים ריבלין הוא אבי אמו של הג"ר חיים שרגא פייבל פראנק רב שכונת "ימין משה" ירושלים, שנתן הסכמה להוצאת קול התור. וכן הוא אבי אמו של רבי שמואל הומינר זצ"ל, מח"ס "עבד המלך"].

ו. בנו של רבי יוסף, - הוא רבי שלמה זלמן רבלין, הוא הבן נין של ר' הלל משקלוב - אשר הביא לבית הדפוס את הספר קול התור.

[רבי שלמה זלמן ריבלין נולד ט"ו אב תרמ"ג, ונלב"ע י"ב ניסן תשכ"ב. (בספר "דורש לציון" עמוד מ"ו, הביא מדרשת אביו ר' יוסף רבלין בט"ו באב תרי"ח: שט"ו באב הוא היום הכי גדול לענין נישואין ישראל וירושלים ע"י בנינה, והגר"א אמר לתלמידיו שט"ו מנחם אב"ה הוא בגימטריא "ציון").]

***

ו, ב. בן דודו של רבי שלמה זלמן רבלין המלכה"ד – הוא הגאון הגדול רבי יצחק צבי ריבלין, אשר ערך את הספר קול התור ומסרו לר' שלמה זלמן להדפיסו, כמובא בהסכמת הג"ר חיים שרגא פייבל פראנק זצ"ל. ודבריו, וכן דברי הערכה עליו, הוזכרו כמה פעמים בספרנו. הג"ר יצחק צבי ריבלין הוא נין של הג"ר משה מגיד רבלין, מצד אביו ומצד אמו. וכך היחוס: ר' יצחק צבי הוא בן ר' בנימן ריבלין, ור' בנימן אביו הוא נכד ר' משה מגיד רבלין. בנוסף לכך אמו של ר' יצחק צבי היא בת ר' משה יהודה מעביל, ור' משה מעביל חתן ר' משה מגיד רבלין.

רבי יצחק צבי ב"ר בנימן ריבלין נלב"ע י"ח ניסן תרצ"ד.